

บทที่ 2

หน่วยเสียงในภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐานและภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์

เนื่องจากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐานและภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ใช้อักษรไม่เหมือนกัน ภาษาบาลีและสันสกฤตไม่มีตัวอักษรที่ใช้เขียนที่แน่นอนเป็นของตนเองเมื่อแพร่หลายไปอยู่ในถิ่นใดก็ใช้อักษรประจำท้องถิ่นนั้น¹ ในประเทศไทยภาษาบาลีใช้อักษรไทยและอักษรโรมันเขียน ภาษาสันสกฤตใช้อักษรเทวนาครี อักษรโรมัน และอักษรไทยสำหรับนักศึกษาไทย² ภาษาไทยและภาษาเขมรมาตรฐานต่างใช้ตัวอักษรที่ดัดแปลงมาจากอักษรอินเดียฝ่ายใต้ในการเขียน ส่วนภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวเขียนที่ใช้บันทึกภาษาที่ชัดเจน ในการเขียนวิทยานิพนธ์นี้จำเป็นต้องใช้อักษรที่เขียนร่วมกันได้ทั้งห้าภาษา ผู้วิจัยจึงใช้ตัวอักษรแทนเสียงเขียนแทนหน่วยเสียงของภาษาเหล่านั้นทั้งหมด ดังนี้

2.1 หน่วยเสียงในภาษาบาลีและสันสกฤต

หน่วยเสียงในภาษาบาลีและสันสกฤต แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาบาลีมี 32 หน่วยเสียง ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะกัก 20 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /p, ph, b, bh, t, th, d, dh, ṭ, ṭh, ḍ, ḍh, c, ch, j, jh, k, kh, g, gh/ พยัญชนะเสียดแทรก 2 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /s, ṣ/ พยัญชนะนาสิก 5 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /m, ṅ, ṇ, ñ, ṅ/ และพยัญชนะกึ่งสระ 5 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /v, l, ḷ, r, y/ ส่วนภาษาสันสกฤตมีหน่วยเสียงพยัญชนะเสียดแทรกเพิ่มจากภาษาบาลีอีก 2 หน่วยเสียง คือ พยัญชนะเสียดแทรกลิ้นม้วน /ṣ/ และพยัญชนะเสียดแทรกที่เพดานแข็ง /ʃ/ และไม่มีเสียงพยัญชนะกึ่งสระเกิดที่ฟัน /l/

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาบาลีและสันสกฤตแบ่งตามฐานและลักษณะที่เกิดได้ดังนี้

¹สุภาพร มากแจ้ง. ภาษาบาลี-สันสกฤตในภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮาส์. 2535). หน้า 6.

²พันธ์ แพทย์รัตน์. 'คำสันสกฤตในภาษามลายูถิ่นปัตตานี.' (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ 2523). หน้า 20.

ลักษณะของเสียง		ที่เกิดของเสียง		ริมฝีปาก	ฟัน	ลิ้นม้วน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	เส้น เสียง
		ไม่ก้อง	ไม่มีลม						
เสียง กัก	ไม่ก้อง	ไม่มีลม	p	t	t̚	c	k		
		มีลม	ph	th	tʰ	ch	kh		
	ก้อง	ไม่มีลม	b	d	d̚	j	g		
		มีลม	bh	dh	dʰ	jh	gh		
เสียง เสียดแทรก	ไม่ก้อง		s	(s)	(ʃ)				
	ก้อง							ɦ	
เสียงนาสิก			m	n	ɲ	ŋ	ŋ		
เสียงกึ่งสระ			v	l, [l]	r	y			

ตารางที่ 1

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะ

ในภาษาบาลีและสันสกฤต (เสียงที่อยู่ในวงเล็บ () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤต
และเสียงที่อยู่ในวงเล็บ [] เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาบาลีเท่านั้น)

2. หน่วยเสียงสระ หน่วยเสียงสระในภาษาบาลีมี 8 หน่วยเสียงประกอบด้วยสระเดี่ยว 6 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /a, aa, i, ii, u, uu/ และสระประสม 2 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /ee, oo/ ส่วนภาษาสันสกฤตมีสระ 13 หน่วยเสียงประกอบด้วยสระเดี่ยวจำนวนเท่ากับภาษาบาลี คือ 6 หน่วยเสียง สระประสม 4 หน่วยเสียง สระประสมที่มีเพิ่มจากภาษาบาลี ใช้อักษรแทนดังนี้ /ai, au/ และสระโวลคติก คือ สระที่นำเสียงพยัญชนะกึ่งสระมาใช้เป็นแกนของพยางค์อีก 3 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /r, rr, !/

หน่วยเสียงสระภาษาบาลีและสันสกฤตแบ่งตามฐานและลักษณะที่เกิดได้ดังตารางข้างล่างนี้

สระ		สระหน้า	สระกลาง	สระหลัง	สระโหวแคติก	
สระเดี่ยว	เสียงสั้น	สูง	i		u	(r), (l)
		ต่ำ		a		
	เสียงยาว	สูง	ii		uu	(rr)
		ต่ำ		aa		
สระประสม			ee		oo	
			(ai)		(au)	

ตารางที่ 2

แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระในภาษาบาลีและสันสกฤต
(สระที่อยู่ในวงเล็บ () เป็นเสียงสระที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น)

2.2 หน่วยเสียงในภาษาไทย

หน่วยเสียงในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว
2. เสียงพยัญชนะต้นควบ
3. เสียงพยัญชนะท้าย

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาไทยมี 21 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /p, ph, b, m, w, f, t, th, d, s, n, l, r, c, ch, y, k, kh, ŋ, ʔ/ และ /h/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างนี้

ลักษณะของเสียง		ฐานที่เกิดของเสียง		ริม	ริมฝีปาก	พัน	เพดาน	เพดาน	เส้น
		ไม่มีลม	มีลม	ฝีปาก	และพัน		แข็ง	อ่อน	เสียง
เสียงกัก	ไม่ก้อง	ไม่มีลม		p-		t-	c-	k-	ʔ-
		มีลม		ph-		th-	ch-	kh-	
	ก้อง	ไม่มีลม		b-		d-			
เสียงเสียดแทรก		ไม่ก้อง			f-	s-			h-
เสียงนาสิก				m-		n-		ŋ-	

ฐานที่เกิดของเสียง ลักษณะของเสียง	ริม ฝีปาก	ริมฝีปาก และฟัน	ฟัน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	เส้น เสียง
เสียงข้างลิ้น			l-			
เสียงลิ้นร่ว			r-			
เสียงกึ่งสระ	w-			y-		

ตารางที่ 3

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาไทย

2. เสียงพยัญชนะต้นควบ เสียงพยัญชนะต้นควบในภาษาไทยมี 11 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /pr, phr, pl, phl, tr, kr, khr, kl, khil, kw, khw/³

3. เสียงพยัญชนะท้าย เสียงพยัญชนะท้ายในภาษาไทยมี 9 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /p, m, w, t, n, y, k, ŋ/ และ /ʔ/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างนี้ดังนี้

ฐานที่เกิดของเสียง ลักษณะของเสียง			ริม ฝีปาก	ริมฝีปาก และฟัน	ฟัน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	เส้น เสียง
เสียงกัก	ไม่ก้อง	ไม่มีลม	-p		-t		-k	-ʔ
เสียงนาสิก			-m		-n		-ŋ	
เสียงกึ่งสระ			-w			-y		

ตารางที่ 4

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายภาษาไทย

2. หน่วยเสียงสระ มี 21 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /i, ii, ī, ī̄, u, uu, e, ee, ə, əə, o, oo, ɛ, ɛɛ, ɔ, ɔɔ, a, aa, iə, iə/ และ /uə/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างนี้

³กาญจนา นาคสกุล. ระบบเสียงภาษาไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541). หน้า 79.

สระ		สระหน้า	สระกลาง	สระหลัง	
สระเดี่ยว	เสียงสั้น	สูง	i	ɨ	u
		กลางสูง	e	ə	o
		กลางต่ำ	ɛ		ɔ
		ต่ำ		a	
	เสียงยาว	สูง	ii	ɨɨ	uu
		กลางสูง	ee	əə	oo
		กลางต่ำ	ɛɛ		ɔɔ
		ต่ำ		aa	
สระประสม		ie	ie	ue	

ตารางที่ 5

แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระภาษาไทย*

3. หน่วยเสียงวรรณยุกต์

2.3 หน่วยเสียงในภาษาเขมรมาตรฐาน

หน่วยเสียงในภาษาเขมรมาตรฐาน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาเขมรมาตรฐาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว
2. เสียงพยัญชนะต้นควบ
3. เสียงพยัญชนะท้าย

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาเขมรมาตรฐาน มี 17 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /p, b, m, w, t, d, n, l, r, s, c, ɲ, y, k, ŋ, ʔ/ และ /h/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างดังนี้

* ดัดแปลงจากเรื่องเดช บันเขื่อนขัตติย์

ดูเพิ่มเติมได้ใน เรื่องเดช บันเขื่อนขัตติย์. ภาษาศาสตร์ภาษาไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2541). หน้า 45.

ที่เกิดของเสียง ลักษณะของเสียง	ริม ฝีปาก	ริมฝีปาก และฟัน	ปุ่มเหงือก ต่อกับฟัน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่องระหว่าง เส้นเสียง
ระเบิดไม่ก้อง	p-		t-	c-	k-	ʔ-
ระเบิดก้อง	b-		d-			
นาสิก	m-		n-	ɲ-	ŋ-	
ข้าง			l-			
รัว			r-			
เสียดแทรก			s-			h-
กึ่งสระ		w-		y-		

ตารางที่ 6

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาเขมรมาตรฐาน⁴

2. เสียงพยัญชนะต้นควบ เสียงพยัญชนะต้นควบในภาษาเขมรมาตรฐาน มี 83 คู่ การออกเสียงพยัญชนะควบในภาษาเขมรจะแตกต่างกันเป็น 3 แบบดังนี้ คือ *

2.1 ออกเสียงควบกล้ำสนิท เสียงพยัญชนะควบที่ออกเสียงแบบนี้มี 14 คู่ ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /pr, tr, cr, dr, sp, st, sk, sm, sn, sɲ, sŋ, sl, sr/ และ /sw/

2.2 เสียงพยัญชนะควบที่มีลมหายใจ [h] เป็นเสียงเชื่อมระหว่างเสียงพยัญชนะที่ 1 และเสียงพยัญชนะที่ 2 เสียงพยัญชนะควบที่ต้องออกเสียงลมหายใจเชื่อมมี 39 คู่ ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /pht, phc, phk, phʔ, phd, phn, phɲ, phŋ, phl, phs, phy, thp, thk, thm, thn, thɲ, thl, thw, thy, chp, chk, chʔ, chb, chd, chm, chn, chɲ, chl, chw, khp, kht, khc, khm, khn, khɲ, khl, khs, khw, khy/

2.3 เสียงพยัญชนะควบที่มีเสียงกลางเบา ๆ เป็นเสียงเชื่อมระหว่างเสียงพยัญชนะที่ 1 และเสียงพยัญชนะที่ 2 เสียงควบแบบนี้มี 28 คู่ ใช้อักษรแทนเสียงดังนี้ /t^əʔ, t^əb, k^əʔ, k^əb, k^əd, k^əɲ, ʔ^əw, m^ət, m^əc, m^əʔ, m^əd, m^ən, m^əɲ, m^əl, m^ər, m^əs, m^əh, l^əp, l^ək, l^əʔ, l^əb, l^əm, l^əɲ, l^əh, l^əw, s^əʔ, s^əb, s^əd/

⁴ กาญจนา นาคสกุล. อานภาษาเขมร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539). หน้า 23.

* ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน กาญจนา นาคสกุล. อานภาษาเขมร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2524). หน้า 40-54.

	หน่วยเสียงพยัญชนะที่หนึ่ง	หน่วยเสียงพยัญชนะที่สอง															
		p	t	c	k	ʔ	b	d	m	n	ɲ	ŋ	l	r	s	h	w
พยัญชนะควบที่ออกเสียงควบกล้ำสนิท	p													x			
	t													x			
	c													x			
	k													x			
	s	x	x		x				x	x	x	x	x	x		x	
พยัญชนะควบที่มีเสียงลมหายใจ [h] เป็นเสียงเชื่อม	ph		x	x	x	x		x		x	x	x	x		x		x
	th	x			x			x	x		x	x				x	x
	ch	x			x	x	x	x	x		x	x				x	
	kh	x	x	x				x	x	x		x		x		x	x
พยัญชนะควบที่มีเสียงสระกลาง [ə] เป็นเสียงเชื่อม	t ^ə					x	x										
	k ^ə					x	x	x				x					
	ʔ ^ə																x
	m ^ə		x	x		x		x		x	x		x	x	x	x	
	l ^ə	x			x	x	x		x			x				x	x
	s ^ə					x	x	x									

ตารางที่ 7

แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะต้นที่ควบกันแล้วออกเสียงต่างกันเป็น 3 แบบ⁵⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 37.

3. เสียงพยัญชนะท้าย เสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเขมรมาตรฐานมี 14 หน่วยเสียงใช้อักษรแทนดังนี้ /p, m, w, t, n, l, s, c, y, ɲ, k, ŋ, ʔ/ และ /h/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างดังนี้

ที่เกิดของเสียง ลักษณะของเสียง	ริม ฝีปาก	ริมฝีปาก และฟัน	ปุ่มเหงือก ต่อกับฟัน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	ช่องระหว่าง เส้นเสียง
ระเบิดไม่ก้อง	-p		-t	-c	-k	-ʔ
นาสิก	-m		-n	-ɲ	-ŋ	
ข้าง			-l			
เสียดแทรก			-s			-h
กึ่งสระ		-w		-y		

ตารางที่ 8

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเขมรมาตรฐาน*

2. หน่วยเสียงสระ มี 32 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /i, ii, i, ii, u, uu, e, ee, eɛ, ə, əə, a, aa, o, oo, ɔ, ɔɔ, ɔ, ɔɔ, ɛə, iə, ɔə, iə, ɛə, uə, ei, əi, ou, ae, əə, ɔə/ และ /əo/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างนี้

* ดูเพิ่มเติมใน กาญจนา นาคสกุล. อ่านภาษาเขมร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539). หน้า 23.

สระ		สระหน้า	สระกลาง	สระหลัง	
สระเดี่ยว	เสียงสั้น	สูง	i	ɨ	u
		กลางสูง	e	ə	o
		กลางต่ำ		a	ɔ
		ต่ำ			ɑ
	เสียงยาว	สูง	ii	ɨɨ	uu
		กลางสูง	ee	əə	oo
		กลางต่ำ	ɛɛ	aa	ɔɔ
		ต่ำ			ɑɑ
สระประสม	เสียงสั้น	ěə	ốə	ủə	
	เสียงยาว	iə	ɨə	uə	
		ei	əi	ou	
		ae	aə	ɔə	
			ao		

ตารางที่ 9

แสดงลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงสระภาษาเขมรมาตรฐาน*

2.4 หน่วยเสียงในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์

หน่วยเสียงในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

* ดัดแปลงจากกาญจนา นาคสกุล และ Robert K. Headley, Jr. et al.

ดูรายละเอียดใน กาญจนา นาคสกุล. อ่านภาษาเขมร (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539). หน้า 16-22. และ Robert K. Headley, Jr. et al. Cambodian-English dictionary (Washington D. C. : The Catholic University of America Press, 1977). p. xxi.

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว
2. เสียงพยัญชนะต้นควบ
3. เสียงพยัญชนะท้าย

1. เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มี 22 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /p, ph, b, f, m, w, t, th, d, s, n, l, r, c, ch, ɲ, y, k, kh, ŋ, ʔ/ และ /h/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงดังตารางข้างล่างนี้

ลักษณะของเสียง		ที่เกิดของเสียง		ริมฝีปาก	ฟัน	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เสียงกัก
		ไม่ก้อง	ไม่มีลม					
เสียงกัก	ไม่ก้อง	ไม่มีลม		p-	t-	c-	k-	ʔ-
		มีลม		ph-	th-	ch-	kh-	
	ก้อง	ไม่มีลม		b-	d-			
เสียงเสียดแทรก		ไม่ก้อง		f-	s-			h-
เสียงนาสิก				m-	n-	ɲ-	ŋ-	
เสียงข้างลิ้น					l-			
เสียงลิ้นรวิ					r-			
เสียงกึ่งสระ				w-		y-		

ตารางที่ 10

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นเดี่ยวภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ *

2. เสียงพยัญชนะต้นควบ เสียงพยัญชนะต้นควบในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์แบ่งเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ **

* ดัดแปลงจากสุวิไล เปรมศรีรัตน์และอรวรรณ ภูอิสระกิจ

ดูเพิ่มเติมใน สุวิไล เปรมศรีรัตน์และอรวรรณ ภูอิสระกิจ, ลักษณะการกระจายของภาษาเขมรถิ่นไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคตของพยัญชนะตัวสะกด (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2539). หน้า 23.

2.1 พยัญชนะควบกล้ำแท้ พยัญชนะเสียงแรกจะเป็นเสียงกัก และพยัญชนะที่สองจะเป็น /l/ หรือ /r/ ในการออกเสียงจะไม่มีลักษณะของเสียงสระแทรก ระหว่างเสียงพยัญชนะทั้งสอง เสียงพยัญชนะควบที่ออกเสียงแบบนี้มี 9 คู่ ใช้อักษรแทนดังนี้ /pl, pr, phl, bl, br, tr, kl, kr, khl/

2.2 พยัญชนะควบกล้ำไม่แท้แบ่งเป็น 2 พวก คือ

2.2.1 พยัญชนะควบกล้ำซึ่งมีลักษณะของเสียงสระ [ə] (สระที่ออกเสียงเบาและสั้นมาก) แทรกอยู่ระหว่างพยัญชนะทั้งสอง

2.2.2 พยัญชนะควบกล้ำที่มีเสียงพยัญชนะแรกเป็นเสียง นาลิก /m, n, ŋ, ŋ/ ถ้า /m/ เป็นพยัญชนะแรกตามด้วย /p/ /m/ จะออกเสียงเหมือนเป็นหนึ่ง พยางค์โดยไม่มีเสียงสระ (syllabic nasal) ถ้า /m/ ตามด้วยเสียงพยัญชนะอื่นไม่ใช่ /p/ หรือ /m/ จะออกเสียงในแบบที่มี [ə] ลดเสียงแทรกอยู่ ส่วน /n, ŋ/ และ /ŋ/ มักจะควบกล้ำกับ พยัญชนะที่เกิดจากฐานกรณเดียวกันและออกเสียงเหมือนเป็นหนึ่งพยางค์โดยไม่มีเสียงสระ

3. เสียงพยัญชนะท้าย เสียงพยัญชนะท้ายในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ มี 14 หน่วยเสียง ใช้อักษรแทนดังนี้ /p, m, w, t, n, l, r, c, ŋ, k, ŋ, ʔ/ และ /h/ แบ่งตามลักษณะและตำแหน่งของหน่วยเสียงได้ดังตารางข้างล่างนี้

ลักษณะของเสียง		ที่เกิดของเสียง		ริมฝีปาก	ฟัน	เพดาน แข็ง	เพดาน อ่อน	เสียงกัก
		ไม่ก้อง	ไม่มีลม					
เสียงกัก	ไม่ก้อง	ไม่มีลม		-p	-t	-c	-k	-ʔ
เสียงเสียดแทรก		ไม่ก้อง						-h
เสียงนาลิก				-m	-n	-ŋ	-ŋ	
เสียงข้างลิ้น					-l			
เสียงลิ้นรวิ					-r			
เสียงกึ่งสระ				-w		-y		

ตารางที่ 11

แสดงฐานที่เกิดและลักษณะของหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ *

** คุรยละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ทะถัน จันทรพันธุ์และชาติชาย พรหมจักรินทร์. พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ (โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521). หน้า 9-11

* ดัดแปลงจากสุวิไล เปรมศรีรัตน์และอรรธรณ ภูอิสระกิจ

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐาน และภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ มีลักษณะที่แตกต่างด้วยจำนวนไม่เท่ากัน คือ

1. ภาษาบาลีมี 32 หน่วย
2. ภาษาสันสกฤตมี 33 หน่วย
3. ภาษาไทยมี 21 หน่วย
4. ภาษาเขมรมาตรฐานมี 17 หน่วย
5. ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มี 22 หน่วย

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้งห้าภาษาเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันจะได้ดังตารางข้างล่างนี้

ภาษา ที่เกิดของเสียง	บาลีและสันสกฤต		ไทย		เขมรมาตรฐาน	เขมรถิ่นสุรินทร์	
ริมฝีปาก	p	ph	p	ph	p	p	ph
	b	bh	b	f	b	b	f
	m		m		m	m	
พ่น	t	th	t	th	t	t	th
	d	dh	d		d	d	
	n		n		n	n	
ยอดเพดาน	t	tʰ	–		–	–	
	d	dʰ	–		–	–	
	ɳ		–		–	–	
เพดานแข็ง	c	ch	c		c	c	
	j	jh	ch		ɲ	ch	
	ɲ		j			ɲ	
เพดานอ่อน	k	kh	k		k	k	
	g	gh	kh		ŋ	kh	
	ŋ		ŋ			ŋ	
เส้นเสียง	ɦ		ʔ		ʔ	ʔ	
			ɦ		h	h	
เสียดแทรก	(ʃ)		s		s	s	
	(ʒ)						
	s						

ที่เกิดของเสียง	ภาษาบาลีและสันสกฤต	ไทย	เขมรมาตรฐาน	เขมรถิ่นสุรินทร์
พยัญชนะกึ่งสระ	y r l v [ʔ]	y r l w -	y r l w -	y r l w -

ตารางที่ 13

สรุปหน่วยเสียงพยัญชนะภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐาน และภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (เสียงที่อยู่ใน () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น และเสียงที่อยู่ใน [] เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาบาลีเท่านั้น)⁶

หน่วยเสียงสระภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐาน และภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ มีลักษณะที่แตกต่างด้วยมีจำนวนไม่เท่ากัน คือ

1. ภาษาบาลีมี 8 หน่วย
2. ภาษาสันสกฤตมี 13 หน่วย
3. ภาษาไทยมี 21 หน่วย
4. ภาษาเขมรมาตรฐานมี 32 หน่วย
5. ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มี 34 หน่วย

หน่วยเสียงสระในภาษาทั้งห้าเมื่อนำมาเปรียบเทียบลักษณะจะได้ดังตารางข้างล่างนี้

⁶สรุปจากตารางที่ 1, 3, 6 และ 10.

ภาษาบาลีและสันสกฤต		ภาษาไทย		ภาษาเขมรมาตรฐาน		ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์	
สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
a	aa	a	aa	a	aa	a	aa
-	-	-	-	ɑ	ɑɑ	ɑ	ɑɑ
i	ii	i	ii	i	ii	i	ii
-	-	-	-	-	-	ɨ	ɨɨ
-	-	ɨ	ɨɨ	ɨ	ɨɨ	ɨ	ɨɨ
-	-	-	-	-	-	ɤ	ɤɤ
u	uu	u	uu	u	uu	u	uu
-	-	-	-	-	-	ʊ	ʊʊ
(r)	(rr)	-	-	-	-	-	-
(l)	-	-	-	-	-	-	-
-	ee	e	ee	e	ee	e	ee
-	-	ɛ	ɛɛ	ɛ	ɛɛ	ɛ	ɛɛ
-	-	ə	əə	ə	əə	ə	əə
-	-	-	-	-	-	ʌ	ʌʌ
-	oo	o	oo	o	oo	o	oo
-	(ai)	-	-	-	-	-	-
-	(au)	-	-	-	-	-	-
-	-	ɔ	ɔɔ	ɔ	ɔɔ	ɔ	ɔɔ
-	-	-	ie	ěə	ie	ěə	ie
-	-	-	ie	ǎə	ie	ǎə	ie
-	-	-	ue	ňə	ue	ňə	ue

ภาษาบาลีและสันสกฤต		ภาษาไทย		ภาษาเขมรมาตรฐาน		ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์	
สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
-	-	-	-	-	ei	-	-
-	-	-	-	-	ae	-	-
-	-	-	-	-	əi	-	-
-	-	-	-	-	aə	-	-
-	-	-	-	-	ou	-	-
-	-	-	-	-	ɔə	-	-
-	-	-	-	-	ao	-	-

ตารางที่ 14

สรุปหน่วยเสียงสระภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาไทย ภาษาเขมรมาตรฐาน
 และภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (เสียงที่อยู่ใน () เป็นเสียงที่พบแต่ในภาษาสันสกฤตเท่านั้น)

⁷สรุปจากตารางที่ 2, 5, 9 และ 12.